

СЪДЪРЖАНИЕ

МОЖЕМ ЛИ ДА ВЗЕМЕМ ПРИМЕР ОТ ОПИТА НА УКРАЙНА СЛЕД ДВАНАДЕСТЕ ГОДИНИ ЧЛЕНСТВО НА БЛЪГАРИЯ В НАТО? ВЛАДИМИР МИЛЕНСКИ.....	2
ФИЛОСОФИЯТА НА НАТО В ДЕСЕТ ОСНОВНИ ПРИНЦИПА ГЛЕН ГРАНТ.....	3
ИСТОРИЧЕСКИ ПРЕГЛЕД НА ПРОИЗХОДА И ДЕФИНИРАНЕТО НА ТЕРОРИЗМА ГАЛИНА КОСТОВА.....	6
IN MEMORIAM.....	28

СОФИЯ

„Джордж С. Маршал – България“

МОЖЕМ ЛИ ДА ВЗЕМЕМ ПРИМЕР ОТ ОПИТА НА УКРАИНА СЛЕД ДВНАДЕСТЕ ГОДИНИ ЧЛЕНСТВО НА БЪЛГАРИЯ В НАТО? ВЛАДИМИР МИЛЕНСКИ

Ако започнем като във филмите, че „всяка прилика с действителни лица и организации у нас е случайна“, със сигурност ще стигнем до въпроса „Дали?“ Защото статията „Философията на НАТО в десет основни принципа“ е конкретно адресирана към отбранителната система на Украйна – към политическото ръководство, министерството на отбраната и генералния щаб, към висшите военни, но също и към всички военнослужещи, както и към широката общественост. На достъпен и понятен език, без политически лозунги или неясен административен и военен жаргон, но същевременно вярно и точно са изречени истини, базирани на здравия разум и на демократичните ценности; истини, които едва ли някой би се наел да оборва, но както и едва ли някой би могъл разумно да твърди, че са превърнати в реалност – не само в Украйна, но и другаде в пост-Съветското пространство и държавите в преход към демокрация, при това – въпреки тяхното *de facto* членство в НАТО.

В този момент в България, къде – поради незнание или липса на информация, къде – поради тяхни политически или скрити користни цели, дори в Народното ни събрание се тиражират илюзорни идеи, като връщане в миналото на наборната служба (за организиране на масово пушечно месо?) или се размахва призрака на старата „родна казарма“ (като заместител на провалили се във възпитанието на своите деца, родители?). Откровено нереалистични, както във финансово, така и в човешко изражение, илюзии се провъзгласяват за национално-отговорни политики, като дори се настоява за вкарването им в официални законови текстове.

Безспорно, България има свои собствени уникални проблеми. Без да сме изчерпателни, но може би най-сериозните са: прекалено големи и далеч от нужната ефективност Министерство на отбраната и Щаб на отбраната; твърде много специални сили, че да могат да бъдат както трябва оборудвани, обучени, тренирани и поддържани и, като цяло, отбранителна система, изпълняваща повече социална, отколкото отбранителна функция. Това драстично намалява шансовете да се намерят пари за създаване и поддържане на отбранителни способности, особено в области като подмяна на основния боен самолет. С нещо ще трябва да се разделим.

Ето защо статията на Глен Грант би трябвало да приземи полетелите фантазии и да охлади страстите, като ни върне обратно към смислените аргументи на здравия разум – винаги, когато говорим за отбраната и сигурността на България.

Всичко друго се заплаща с много кръв и жертви, при това – без никакво отлагане.

1 март 2016 г.

ФИЛОСОФИЯТА НА НАТО В ДЕСЕТ ОСНОВНИ ПРИНЦИПА ГЛЕН ГРАНТ¹

Изглежда съществува значително неразбиране относно това какво са и какво означават стандартите на НАТО. Ето защо по-долу са посочени десетте първи по значение ВОЕННИ СТАНДАРТИ на НАТО, които трябва да бъдат постигнати преди Украйна да бъде разглеждана като вероятна кандидатура за членство.

1. Уважение и зачитане на човешкия живот. Това означава, че оперативните решения трябва да търсят минимизиране на загубата на човешки живот и медицинската система трябва да бъде така организирана, че да гарантира щото всеки ранен да има възможно най-голям шанс за оцеляване. Нито един от тези стандарти не е постигнат.

2. Уважение и зачитане на военнослужещите и техните семейства. Това означава, че всички военнослужещи трябва да бъдат правилно предвождани, надлежно екипирани и оборудвани и ефективно и постоянно поддържани от своите командири и от цялата командна верига, с всичко необходимо за да живеят, да тренират и да воюват. Това включва адекватно заплащане и надбавки. Това означава военнослужещите да бъдат третираны от своите командири като равни, не като слуги. Офицерът винаги се храни последен! Този стандарт не е изпълнен.

3. Култ към честността. Това означава системата да приема честността за еталон във всички неща, било то оперативни доклади, отчети пред обществото, вслушване какво казват офицерите и войниците и не злоупотреба с държавна собственост и пари за лични цели – „проклятието“ на корупцията. Този стандарт не е изпълнен.

4. Граждански контрол над военните. Това означава, че Министерството на отбраната е водещо по всички военни въпроси. Това трябва да става чрез формулиране на политиката, определяне на приоритетите и разпределение на съответните бюджети, така че да се осигури постигането на политическите цели. Едва на тази база военните следва да действат така, че да превърнат тази политика в съответни военни дейности. Този стандарт не е изпълнен.

5. Политическа директива/насочване. Това означава задаване от правителството на одобрена от президента политическа насока. Президентът може да бъде главнокомандващ, но това трябва да бъде разбирано само като титла, тъй като той не контролира и не управлява ресурси. Той трябва да ограничи дейността си до осигуряване на стратегическо ръководство и съвет със своята мъдрост и политическа подкрепа, като одобрява или отхвърля правителствените предложения (той няма време да прави повече

---

¹ Глен Грант, експерт по реформа на отбраната и по мениджмънт на промяната, бивш британски съветник на Президента на Естония и на Министъра на отбраната на Естония по въпросите на членството в НАТО. Публикуваме статията със съгласието на автора и негови незначителни допълнения от оригинала публикуван в изданието *Sensor.NET* <http://en.censor.net.ua/r376057>

от това). Началникът на отбраната трябва да получава своите насоки и указания от правителството чрез Министъра на отбраната. Той може да обжалва пред Министър-председателя или пред Президента, през главата на Министъра на отбраната, само по въпроси, които са толкова сериозни, че той чувства, че ако няма политическа подкрепа, то трябва да подаде оставка. И ако той обжалва през главата на Министъра на отбраната и не получи подкрепа, следва незабавно да подаде оставка. Този стандарт не е изпълнен.

6. Адекватна военна подготовка. Военното обучение в мирно и във военно време трябва да обхваща всички аспекти на индивидуалната и колективна военна подготовка. Преди операция войниците трябва да тренират рамо до рамо със своите екипажи и подразделения; подразделенията трябва да тренират заедно със своите бригади, а също и на дивизионно ниво, за да бъдат подготвени и щабове. Войсковите единици трябва да имат също и съвместна подготовка с военно-въздушните сили и с други звена и екипи, ако това е необходимо. Никой войник или офицер не трябва да бъде пращан в операция, без да е надлежно подготвен и натрениран. Този стандарт не е изпълнен.

7. Адекватно лидерство от страна на офицерите. Младите офицери трябва да бъдат подбрани единствено по техните лидерски способности, честност и мотивация за военна кариера. Тяхната подготовка трябва да бъде предимно в действие, базирана на умения и учения, като занятията в класната стая се ограничат до минимално необходимото, за да се изучат основните концепции на командването и на бъдещото им професионално развитие. Те трябва да бъдат изпратени във войсковите формирования докато все още притежават младежката жизненост и смелост. Офицерите от средното ниво трябва да могат да командват оперативен и технически състав. Старшите офицери трябва да са умели в стратегията и в стратегическото мислене. На командира трябва да се дава ясна задача и зона на отговорност, след което старшите командири не бива да им се месят. Оперативният командир е най-близко до действието и той трябва да бъде онзи, който взема решенията. Намесата от старшият командир се допуска само ако командирът се проваля в действията си или обстановката се е променила драстично. Дори и тогава задачата трябва да бъде предефинирана и командирът да бъде оставен да си свърши работата, а не да бъде излишно надзираван и контролиран. Офицери, които са неадекватни в своите умения и оперативни резултати, които не са честни, които отказват да делегират власт, или които третират военнослужещите неправилно, трябва да бъдат отстранявани. Този стандарт не е изпълнен.

8. Надеждна структура на войсковите формирования. Войсковата единица трябва да има достатъчно хора, за да може да изпълни поставената ѝ задача. В НАТО основните войкови структури са ясни: взводът има около 30 души, ротата – около 120, а един батальон наброява между 500 и 600 човека. Те имат на разположение всички необходими превозни средства, както и нужните командни пунктове с адекватно дублиране на ниво подразделение и на ниво формирование. Те имат логистично снабдяване и поддръжка,

минохвъргачни и разузнавателни взводове, лекар и медицински екип; те имат адекватни комуникации на всички нива, при това – с необходимия излишък-резервиране. Бригадите също трябва да бъдат балансирани, с три или четири пълни батальона, с артилерия, инженери, свързочници, медицински кадри, снабдяване и техническа поддръжка. Този стандарт не е изпълнен.

9. Военна система за снабдяване. Всяко ниво в операцията трябва да бъде следвано от напълно функционална логистична система, която да поддържа войските на предната линия. Всяко ниво трябва да има собствен запас от материални средства и резервни части за поддържане на бойните действия на подразделенията в продължение на три до четири дни. Всяка бригада трябва да има същия резерв бойно снабдяване, както и всяка дивизия (сектор) – своя собствена система за доставки и допълнителни материални средства и боеприпаси. Не бива никога да се позволява бойните единици да изпитват недостиг на необходимите доставки или поддръжка. Този стандарт не е изпълнен.

10. Адекватно натренирано, способно и попълнено с хора Министерство на отбраната. Министерството на отбраната е орган на държавното управление. То трябва да бъде организация на стратегическата връзка, на стратегическото мислене, на разработването на политиките, на планирането и бюджетирането. То трябва да бъде предвождано и съответно попълвано с квалифицирани мениджъри с бърза и гъвкава мисъл. Пенсионирани или действащи офицери от въоръжените сили могат да заемат само длъжности, за които неизбежно е необходим военен ранг и опит, тоест само при наличие на военен ранг системата ще работи, като например при сигурността, или при някои технически области, като политиката по техническа поддръжка. При всички други случаи хората в Министерството на отбраната трябва да бъдат цивилни с широк спектър на образование и специализация, политики и бизнес умения. Този стандарт не е изпълнен.

ИСТОРИЧЕСКИ ПРЕГЛЕД НА ПРОИЗХОДА И ДЕФИНИРАНЕТО НА ТЕРОРИЗМА

ГАЛИНА КОСТОВА¹

Насилието, агресията, тероризмът, отношенията между мюсюлмани и християни са теми разглеждани от редица експерти, политици и организации, но също така и коментирани всекидневно в медиите. Свидетели сме на засилващото се влияние и насаждане на определени идеи и възприятия у хората, заради популярността на редица печатни и електронни издания и все по-лесният начин за разпространението на новини и техните интерпретации.

Тероризмът е една от най-дискутираните теми в наши дни. Неговият произход е изключително важен за пълното разбиране на особеностите, характеристиките и подбудите за терористични действия. Проблемът с приемането на една всеобща дефиниция за тероризъм в най-голяма степен е следствие от липсата на заинтересованост на държавите, които квалифицират в зависимост от политическия си интерес, едни действия като „терористични“ и аналогичните им като „борба за самоопределение“ и пр. Независимо от това насилието е един от основните елементи при анализа му. Но насилието далеч не винаги е тероризъм. Важно е да се изследват причините и целите на едно действие, за да може то да бъде дефинирано правилно.

„Цивилизацията, в услуга на създаването и разпространението на вестници, които винаги са хроника на пороци и престъпления и често не са нищо друго освен това, даде нова причина за престъпление чрез подтикване на престъпниците към съревнование и имитация.“²

Възникване на тероризма

Една от най-дискутираните теми в наши дни е тази за тероризма, за извършителите и техните подбуди, за последствията от действията им и мерките и начините за справянето с него. Темата е обект на редица изследвания – част от тях анализират конкретна терористична дейност или група, други разглеждат психологическата страна на проблема – целите и последствията от тероризма, а трети самото му възникване. Многоаспектността на този проблем предопределя и трудността при анализирането му и даването на една всеобща дефиниция на понятието тероризъм.

Тероризмът в наши дни се свързва предимно с исляма и това, което Коранът проповядва. Редица са теориите за това, дали Коранът проповядва насилие или не, дали

¹ Галина Костова, служител-стажант в Министерството на отбраната по програмата „Старт в кариерата“. Чрез серия от публикации ще представим съпоставителен анализ „тероризъм – насилие – агресия“ разработен в магистърска ѝ тема „Анатомия на насилието с религиозна мотивация (за случая „Шарли ебдо“ и тероризма)“, защитена в Университета за национално и световно стопанство.

²Lambroso, C. Crime, Its Causes and Remedies, L.1911. epub

ислямът води до тероризъм или не и срещу какво всъщност се борим - срещу фанатизирани терористи от ислямски произход или срещу хора, чиято религия не разбираме. Въпреки че „битката“ между исляма и запада да започва векове назад, днес в основата на това противоречие стоят модернизацията и глобализацията. Макар много мюсюлмани да са против модерния свят и неговите нововъведения, онази агресивната част от тях, която използва насилието, за да се справи с него използва именно модерните оръжия, а не само „древните практики на убийство и самоубийствени атаки“.³ Както Николай Слатински пише: „С динамиката, мобилността, високите технологии, комуникациите и медиите в глобалното село, паяжината на терористичните мрежи се разпъзва много по-лесно и бързо.“⁴

Неоспоримо е голямото културно разминаване между ислямския и западния свят. Повечето традиционни общества са изключително стресирани от външния натиск и от промени като урбанизация, грамотност и социална подвижност. В голяма степен тези общества са плурализирани, което поставя големи ограничения на установения начин на мислене и поведение. Такива движения обикновено са пасивни и насочени навътре. Въпреки това понякога те насочват енергията си навън често чрез самоубийствено насилие срещу реални или възприети врагове. В такъв случай вярващите мислят, че насилието е част от божествен план, който да доведе до края на света, да доведе месията, да преустанови Халифата или каквото богословието изисква. Вярващия не успява да живее като другите в модерния свят, той не успява да се впише в него.⁵

Макар тероризмът да е една от най-наболелите теми в наши дни, с която са се занимавали и продължават да се занимават експерти, учени и политици, все още липсва една общоприета дефиниция на понятието, „тероризъм“. Предлаганите определения зависят до голяма степен от това дали авторът ѝ набляга на целите, на подбудата или на извършителя. Също така влияние оказва дали авторът работи конкретно в нечий интерес или за нечий изгода, а понякога дори може да бъде въпрос за неговата финансова заинтересованост. Редица причини и фактори допринасят за невъзможността да се даде една всеобща дефиниция, на която да се уповават при необходимост всички държави, организации, политици, учени и т.н. Обикновено хората използват термина, за да изразят неодобрението си от разнообразни явления, които не им допадат, без да си направят труда точно да дефинират съставните елементи на терористичното поведение.⁶

В своята книга „Политическия тероризъм“, публикувана през 1988 г., Алекс Шмид и Алберт Йонгман анализират сто и девет определения на тероризма на водещи академици в областта. Според тяхната статистика най-често употребяваните думи при

³ Кейгън, Р. Завръщането на историята и края на мечтите, С., Обсидиан, 2008

⁴ Слатински, Н. Борбата с тероризма – предизвикателство за демократичните държави, сп. "Международни отношения", No. 2-3, 2005 г., с. 119-132

⁵ Глазов, Дж. Обединени в омразата, Флиртът на левицата с тиранията и терора, гр. София, Изд. Къща МАК, 2011 г., с.44

⁶ Chaliand, G., B. Arnaud. The History of Terrorism from Antiquity to Al Qaeda, University of California, by The Regents of the University of California, 2007, p. 12-13

дефинирането му са: насилие, сила – при 83.5% от дефинициите; политически – 65%; страх, наблягане на терор – 51%; заплаха – 47%; психологически ефект и очаквана реакция – 41.5%; противоречие между целите и жертвите – 37.5%; умишлено, планирано, систематично, организирано действие – 32%; метод на действие, стратегия, тактики – 30.5%.⁷ Еволюцията на тероризма и промените, които са настъпили при дефинирането му предопределят необходимостта да се изследва от възникването му до сега и да се направи кратък прочит на различни дефиниции, дадени от експерти, учени, организации и политици.

Бившият шеф на британското контраразузнаване МИ5, Стела Римингтън казва пред Гардиън, че тероризмът не започва на 11 септември 2001 г. и няма да свърши тогава. Тя казва, че той е феномен, който обхваща света поне от 60-те години.⁸

Традиционно се приема, че тероризмът съществува още от древността. Първите сведения за него са още от I в. и то в Близкия Изток. Групата на зилотите е първата, за която има сведения, че упражнява системно насилие над противниците си. Йосиф Флавий ги нарича сикарий⁹ (от латински “sicarious” – онзи, който убива с меч). Те са еврейска група, която убива враговете си и техните сътрудници от еврейски произход, за да прогони римляните от Юдея. Религиозно-политическото движение на зилотите е създадено от Юда Галилеански с агитация за освобождение на евреите и провокира бунта срещу Рим през 66-70 г. като движение с двойна „ориентация“ – религиозна и политическа. Като религиозна организация целят налагането, често и със сила, на строги мерки в религиозната практика – нападат други евреи, за които считат, че не са достатъчно набожни. Като средство за постигане на целите си използват предизвикването на страх и отправянето на заплахи. Независимостта от Рим пък е тяхната цел като политическа организация. Двете цели са неделими една от друга. Сикариите водят въоръжена борба под формата на партизанска война, включваща партизански боеве, прилагат и техники и стратегия, основана на всяването на страх като психологически ефект. През 66-та г. убиват редица политически и религиозни лица, атакуват сгради, използвани като архиви (дори и документи за заеми) с цел да спечелят обикновените хора на своя страна. Използват ками, за да прережат гърлата на жертвите си, често действат сред тълпата. С това искат да предизвикат чувство на уязвимост сред голяма част от населението – нещо което е типично и за тероризма в наши дни. Редица експерти наблягат на факта, че основната цел на тероризма не са преките жертви, а косвените такива – хората, които оцеляват след атентат, близки и приятели на загиналите, зрителите, които съблюдават трагедията, която се е случила. Според Йосиф Флавий сикариите са подбудители на първия еврейски бунт и последвалата Юдейско-римска война. През 70-те години те обсаждат Йерусалим. През 73 г., за да не бъдат заловени

⁷ Ganor, Boaz - Defining Terrorism - Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?, 1 January 2010

⁸ Rimington, S. Terrorism did not begin on September 11, The Guardian, September 4, 2002

⁹ Chaliand, G., B, Arnaud. Op. Cit., p.55

живи от римляните, извършват масово самоубийство в Масада. Счита се, че именно те са предшествениците на екстремизма,¹⁰ типичен за терористичните организации в наши дни.

Асасините са друга съпротивителна група, предхождаща тероризма. Те са ислямска група, действаща в Сирия и Иран в периода на XI-XIII в. Използват терор за постигане на своите цели. Извършват редица политически убийства с особена жестокост, целящи възможно по-голяма публичност. Нещо, което е типично и за тероризма днес. Преследват Християнската сила – кръстоносците, които опитват да покорят Сирия и Иран. Водени са от непоклатимата вяра, която им позволява да жертват себе си в името на мисия с мисълта, че след това отиват направо в Рая.

Въпреки, че и зилотите, и асасините живеят през древността, те притежават голяма част от характеристиките на терористичните организации в наши дни – мотивацията, организацията, поставянето на цели. Сливането на религиозна мисия и политическа амбиция, което се наблюдава при тях води до стратегически избор за употреба на насилие. Психологическата цел (всяването на страх – терор) е сред основните в арсенала им. Те са водени от непоклатимата вяра, която им позволява да се жертват в името на мисията, убедени, че ще се издигнат директно в Рая.

Политическото убийство и това на религиозни фигури е основна тактика на асасините и зилотите. През XIX и XX в. политическото убийство отново се превръща в оръжие на редица терористични организации. В един недемократичен контекст то е практически единственият начин за предизвикване на политическата власт. То може да бъде средство за протест, дестабилизация на политически режим или елиминиране на държавен глава или политически лидер.¹¹

През Просвещението възниква идеята за народния суверинитет. Революцията твърди, че използва държавния терор, за да го защити и за това всички средства са оправдани дори и крайното насилие. През XIX в. радикални политически теории и иновации в оръжейната технология подтикват към формирането на малки групи революционери, които ефективно атакуват национални държави. Анархистите възприемат вярата в „пропагандата чрез дело“, което води до успех, убивайки политически фигури в Русия, Франция, Испания, Италия и САЩ. Въпреки това липсата на организация и отказът от сътрудничество с други социални движения в политическите усилия превръща анархистите в неефективни като политическо движение. Терористичните групи от този период служат за модел на руската „Народная воля“¹². Различават се в някои отношения от модерните терористи, особено в това, че нерядко прекратяват атака, която може да застраши други индивиди, освен тяхната цел. Тук могат

¹⁰ За появата на първите сикарии - <http://sicarii.net/?p=10>

¹¹ Chaliand, G., B. Arnaud. Op. Cit., p.79

¹² Революционна терористична организация, създадена в Руската империя през 1879г. - <https://bg.wikipedia.org/wiki>

да бъдат открити първите наченки на тероризма: потайност, клетъчна организация, тенденция за увеличаване на степента на насилие като натиск на групата.¹³

През XIX в. тероризмът претърпява голяма промяна. Той вече е свързан, както и днес, с недържавни групи. Освен това липсва религиозната основа, която се утвърждава през втората половина на XX в. Всъщност тероризмът през XIX в. няма никакви религиозни измерения. На второ място, този нов тероризъм се практикува от групи, които не винаги определят конкретни политически цели – анархисти, нихилисти, популисти, марксисти, фашисти, расисти и т.н.

Този нов тероризъм се развива в много специфичен геополитически и геостратегически контекст. XIX в. е век на преоценка, век, през който се осъществяват няколко революционни вълни. Това е век на насилие, когато войната става масов феномен, включващ не само държави и армии, но цели общества. Освен всичко това, технологията и индустриализацията отприщват една феноменална деструктивна форма на насилие. Прогресът, достигнат при експлозивите във втората половина на XIX в. дава определен тласък на терористичните движения.¹⁴

Втората половина на XIX в. е период на така наречените терористи анархисти. Този период е благоприятен за появата на революционни доктрини, чиято идея е премахване на правителството, а организационният принцип на обществото да бъде доброволно сътрудничество вместо сила. Понятието „анархизъм“ произлиза от гръцката дума „anarkos“ – „без началник“. Движението цели да даде на индустриалните работници политически глас. С приближаването на XX в., анархизмът губи популярността си и е заменен от движения, насърчаващи правата на лишените от собственост класи и революция.¹⁵

Доктрината на анархистите се оформя през втората половина на XIX в. – благоприятен период за появата на революционерски доктрини. По това време Европа и САЩ преживяват голям технически прогрес и икономическа трансформация. Настъпва период на засилено емигриране към САЩ и Латинска Америка. Основният принцип на анархизма е отричане на всички форми на властта, насилствено отблъскване на контрол над индивида. Сред страните, в които е най-разпространен анархизма са Италия, Испания, Франция и Русия.¹⁶

През периода 1878-81 г. една малка група руски революционери „Народная воля“ гордо се наричат терористи. Те развиват идеи, които стават отличителен белег за последвалия тероризъм в много страни. Вярват в умишленото убийство на „лидерите на потисничеството“, убедени са, че развитието на технологиите през годините им позволява да действат директно. „Народная воля“ се стреми да свали от власт

¹³ <http://www.terrorism-research.com/history/early.php>

¹⁴ Ibid. p.96

¹⁵ <http://terrorism.about.com/od/originshistory/a/Anarchism.htm>

¹⁶ Chaliand, G., B, Arnaud. Op. Cit. p. 113

автократичния режим на руските императори. Целят демократични и социалистически реформи в руската политическа структура, включително създаване на Конституция, въвеждане на всеобщо изборително право, свобода на изразяване.¹⁷ Тероризмът в Русия към края на XIX и началото на XX в. е закъснял елемент на революционното движение. Някои го виждат като тактика, други като стратегия. Според всички обаче той е идеологически, политически и етически по природа. Използването му рядко е решение само на един човек, а по-скоро е резултат от усилията на цял екип, което предполага планиране, взимане на решение и дълготрайна подготовка. Мъжът или жената, избран от революционната група да нанесе удара е човекът в най-добрата позиция. Всеки, участващ в терористичен акт знае, че поема голям риск и излага живота си на опасност. Желаният ефект е да се събуди руското самосъзнание, но той не е постигнат. Политическите убийства не пробуждат руското население и то не прави опити за реформи, а обратното, води до сурови репресии. Царското управление е разтърсено от редицата терористични удари. Въпреки че не са причина за неговия колапс през 1917 г., те определено са фактор за него.¹⁸ Албер Камю пише: „Цялата история на руския тероризъм може да бъде сведена до борбата на шепа интелегенти срещу самодържавието пред очите на безмълвния народ. В крайна сметка тяхната трудна победа се превърна в поражение. Но и дадените жертви, и самата крайност на техния протест допринесоха за претворяване на живота на нови морални ценности, нови добродетели, които в борбата за истинска свобода и до днес противостоят на тиранията. Чрез бомбените взривове разбира се те се стремят най-вече да разклатят и низвергнат самодържавието. Но самата им гибел е залог за изграждането на едно общество на любовта и справедливостта.“¹⁹

През втората половина на XIX и началото на XX в. примерът на руските народници и френските и италиански анархисти създава последователи на Балканите, Армения, Индия. Това е период на редица политически и икономически промени, на индустриален напредък, на стремителното разпространение на капитализма, на апогея на няколко колониални империи като Франция, Англия и Руската империя и на упадъка на други – Турция и Австро-Унгария. През 1945 г. настъпва краят на световната хегемония на Европа. Системата е безсилна пред недоразвитите националистически движения, които я заплашват. Постепенното развитие на демократичната свобода позволява на недоволните да разпространят своите искания, нещо, което преди това е немислимо. В зависимост от страната или правителството новият повей на свобода вее слабо и непостоянно и по този начин узаконява протестните движения. На други места насилието е изборът за промяна на статуквото, което в повечето случаи е нестабилно. Появата на национализма и на леви и десни идеологии създава благоприятни условия за появата на нова форма на насилие - тероризъм. Тероризмът по това време се практикува предимно от леви екстремистки

¹⁷ <http://terrorism.about.com/od/groupsleader1/p/NarodnayaVolya.htm>

¹⁸ Пак там

¹⁹ Камю, А. Бунтующий человек. epub 2013, с. 94

групи и най-вече във формата на царубийство (модерната версия на древното тиранубийство). Едно от най-известните политически убийства през ХХ в. е това на Австро-Унгарския престолонаследник Франц Фердинанд, което е използвано като причина за избухването на Първата световна война. То е извършено от сръбските националисти „Черната ръка“.

ХХ в. е белязан от сложни конфликти. Близкият изток измества Балканите като зона на нестабилност. Настъпват и големи промени при разпространението на тероризма. Той се превръща в отличителен белег за редица леви и десни политически движения. Технологичният напредък като автоматични оръжия, електрически детониращи се експлозивни правят терористите по-мобилни и смъртоносни. Тероризмът се идентифицира предимно от индивиди или групи целящи да дестабилизируют или да свалят съществуващи политически институции. Използван е от едната или двете страни в антиколониални конфликти (Ирландия и Великобритания, Алжир и Франция) в спорове между различни националистически групи за притежание на оспорвани територии (Палестина и Израел), в конфликти между различни религиозни групи (католици и протестанти в Северна Ирландия) и във вътрешните конфликти между революционните сили и установените правителства (Малайзия, Индонезия, Филипините, Иран, Аржентина).

Общественото въздействие на тероризма е значително увеличено чрез използването на модерни средства за комуникация. Всеки акт на насилие непременно е телевизионно отразен, което го пренася в домовете на милиони и представя на зрителите исканията на терористите, оплакванията или политическите им цели. Модерният тероризъм се различава от този в миналото, защото неговите жертви често са невинни цивилни граждани, избрани случайно или които просто се оказват въввлечени в терористичен акт. Много групи от терористи в Европа напомнят на анархистите от ХІХ в., заради изолацията им от насоката в политиката и нереалистичния характер на целите им. Липсата на обществена подкрепа, екстремистите заместват с насилствени действия за легитимиране на политическите дейности. Такива актове включват отвличания, убийства, бомбени атентати и отвличания на самолети.²⁰

Проблеми при дефинирането на тероризма

Тероризмът е описван по различен начин: като тактика и стратегия; престъпление и свещен дълг; оправдана реакция към потисничество и непростима мерзост. Очевидно е, че това зависи до голяма степен от това чия гледна точка се представя. Той често е ефективната тактика на по-слабата страна в конфликта. В някои случаи, тероризмът е средство за продължаване на конфликт, без противникът да разбира характера на заплахата, бъркайки тероризма с престъпна дейност. Поради тези характеристики,

²⁰ http://www.terrorismfiles.org/encyclopaedia/terrorism_20th_century.html

тероризмът става все по-актуален в целия свят сред тези, които преследват екстремни цели. Въпреки своята популярност, той може да бъде неясна концепция.²¹

Карола Дитце²² прави много интересно проучване относно това как масовите медии и обществото в Европа и САЩ през XIX в. повлияват на раждането на „пропаганда на делото“ или казано по друг начин – на тероризма по начина, по който го разбираме днес. Тя сравнява как обществата през XIX в. се справят с феномена на тероризма и какви са политическите последици от различните подходи. Разглежда убийствата на цар Александър II, на американския президент Джеймс Гарфийлд, на френския президент Сади Карно, на императрицата на Австро-Унгария - Елизабет и на американския президент МакКинли. Основната цел на проекта е критичен анализ на действията и интерпретациите, които предизвикват политическите убийства в края на XIX в. Основният акцент е поставен на политическото измерение, на това как събитието „опит за политическо убийство“ е представено чрез действие и изказ. Целта на автора е да анализира ролята на такива нападения в политическия процес и в обществения дискурс чрез реконструиране на конфликта за хегемонията на интерпретацията, конфликта за общественото мнение, политическите мерки, тяхното приемане, законовият характер и включването и изключването на гражданите.²³ Терористичните актове биха загубили своето значение, ако не могат да достигнат широката публика, най-вече чрез медиите. Те са „медийни събития.“ Въпреки че конкретния и незабавен изход от тези атаки е добре познат, Дитце се вглежда в политическите трудности около тези събития, които водят до тези последици. Тя изследва международното представяне на атаките и тяхното влияние. Проучването анализира връзката между тероризма и средствата за масова информация.²⁴ Тъй като целта на терористичния акт е психологическо въздействие, а то се постига най-лесно и бързо чрез средствата за масова комуникация, можем да кажем, че тероризмът, такъв какъвто го познаваме днес възниква със засилване влиянието на масмедииите.

Уолтър Лакър определя публичността като основна при стратегията на терористите. Той счита, че ако трябва да се задълбочи теоретично изследване на феномена тероризъм, ще се установи, че този термин „се използва и за описване на теорията и методите, чрез които организирани групи се стремят да постигнат целите си предимно чрез системно използване на насилие, заплахата и прочее.“ Така той обяснява защо често двете понятия „тероризъм“ и „терор“ се отъждествяват.²⁵ И двете думи имат латински произход. „Terror“ в превод означава „страх“, „ужас“, а „terrere“ - „предизвиквам страх, ужас“. Те влизат в активна употреба по времето на Великата

²¹ <http://www.terrorism-research.com/>

²² Изследовател в Германския исторически институт, Вашингтон

²³ Dietze, C. The Emergence of Terrorism in the Nineteenth Century, Political Assassinations and Public Discourse in Europe and the United States, 1858-1901, German Historical Bulletin 40 (Spring 2007), p.91-97

²⁴ http://www.ghi-dc.org/index.php?option=com_content&id=143&Itemid=147

²⁵ Laquer, W. – The new terrorism: Fanatism the arms of mass destruction, N.Y. – Oxford: Oxford University Press, 1999, p.27

френска буржоазна революция чрез Системата или *regime de la terreur*²⁶ през 1793-94 г. – от където идва и английската дума – е наложена като средство за установяване на реда по време на преходния период на бунтове и политическа промяна, която последва размириците през 1789 г. Революционерът-лидер Максимилиен Робеспьер вярва, че добродетелта е главен мотив на правителството по време на мир, но по време на революция трябва да бъде съчетано с „треперене“, за да триумфира демокрацията. Той казва „Терорът не е нищо друго освен справедлив, бърз, строг и гъвкав; за това той е отделен от добродетелта.“²⁷ От тук идва и разликата в разбирането за тероризъм днес, означаващ дейност целяща политическа промяна, предприета от недържавно лице.

С нарастването на интереса към тероризма и на неговото влияние, се увеличава и литературата, свързана с него. Днес за тероризъм можем да открием редица дефиниции, съдържащи и прилики, и разлики помежду им. Въпреки богатата литература, свързана с всички аспекти на тероризма, все още не съществува една единствена общоприета дефиниция на понятието. Има известни над сто определения на термина. Дефинирането на тероризма е важно, защото наличието на единно определение би направлявало държавите при приемането на закони срещу тероризма и би ограничило обхвата на сътрудничеството в международното право само до определяне, дали дадено действие е наистина терористична дейност. Също така то би спомогнало сътрудничеството при правоприлагането, особено при екстрадиране на терористи за общоприети терористични престъпления и сътрудничество между правните органи в разследванията и разузнаването.²⁸

През 1937 г. е направен първият опит за международноправно дефиниране на тероризма. Обществото на народите²⁹ изготвя проект за Конвенция, в която като определение за тероризъм е зададено: „Всички престъпни действия, насочени срещу някоя държава и извършени с цел или предвидени да създадат състояние на терор в съзнанието на определени индивиди или група индивиди или широката общественост“.³⁰ Конвенцията така и не е приета.³⁰

През 1996 г. на Общо събрание на ООН е изготвена резолюция 51/200, където се посочва, че:

Строго осъжда всички терористични действия, методи и практики като престъпни и неоправдани, където и от когото да бъдат извършени.

Потвърждава, че престъпните действия, извършени с цел или предвидени да провокират състояние на терор сред широката общественост, група индивиди или определени индивиди с политически цели са неоправдани, при каквито и да е

²⁶ Режим на Терора - периодът от Френската революция, от 5 септември 1793 до 27 юли 1794; предприемане на тежки мерки срещу враговете на Революцията (благородници, свещеници) - <http://www.britannica.com/event/Reign-of-Terror>

²⁷ Пак там

²⁸ Saul, B. The Challenge of Defining Terrorism; The International Relations and Security Network

²⁹ Предшественик на Организация на обединените нации (ООН)

³⁰ Boulden, J., Th. Weiss. Terrorism and the UN: Before and After September 11. Bloomington: Indiana University Press, 2004

обстоятелства и каквито и да било съображения от политически, философски, идеологически, расов, етнически, религиозни или друго естество, които биха могли да се потърсят за тяхното оправдаване.³¹

В резолюция 1566/2004, приета от Съвета за сигурност на ООН на 8 октомври 2004 г., се потвърждава задължението за борба с тероризма във всичките му форми и прояви с всички средства, в съответствие с Хартата на ООН и международния закон.³² В нея тероризмът е дефиниран по следния начин: „престъпни действия, включително срещу граждани, които целят да причинят смърт, сериозна телесна повреда, или вземане на заложници, с цел провокиране състояние на страх, ужас сред широката общественост, група индивиди или отделни индивиди, да заплашат населението или да заставят едно правителство или международна организация да извършат или да се въздържат от извършването на каквото и да е действие.“³³

Дефиницията, предложена в резолюция 1566/2004 не е международно призната и валидна в международното право. След дългогодишни опити за единна дефиниция на тероризма, експертът към ООН Алекс П. Шмид го дефинира като: „Тероризмът представлява от една страна доктрина на тактики и форми за всяване на страх и политическо насилие, а от друга конспиративна практика, която представлява демонстративен и пресметнат акт на насилие без законови или морални ограничения, насочен предимно към цивилни граждани и невоюващи, извършен основно за пропаганден и психологически ефект над различните аудитории и страни на конфликта.“³⁴

Европейският съюз дава юридическо определение за тероризъм. В своето Рамково решение за борба с тероризма от 2002 г. ЕС включва престъпления, които „поради своя характер или последици могат да нанесат тежки вреди на дадена държава или международна организация, когато са извършени с намерение: силно да се сплаши населението или да се принуди правителство, или международна организация да извършат или да пропуснат да извършат определено действие, или сериозно да бъдат дестабилизирани или разрушени основните политически, конституционни, икономически или обществени структури на дадена страна или международна организация“³⁵

В Съединените американски щати съществуват няколко дефиниции на тероризма в зависимост от институцията, която го дефинира. В Наказателния кодекс на САЩ, Държавният съвет дава едно кратко, точно и ясно определение. Той дефинира тероризма

³¹ 88th Plenary Meeting; 17 December 1996; Resolution 51/210. Measures to eliminate international terrorism - <http://www.un.org/documents/ga/res/51/a51r210.htm>

³² Resolution 1566 (2004), Adopted by the Security Council at its 5053rd meeting, on 8 October 2004 - [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1566%20\(2004\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1566%20(2004))

³³ UN, Council Resolution 1566, 2004 - <http://www.un.org/press/en/2004/sc8214.doc.htm>

³⁴ Revised Academic Consensus Definition of Terrorism (2011) Compiled by Alex P. Schmid <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/schmid-terrorism-definition/html>

³⁵ Член 1 от Рамково решение на Съвета на Европейския съюз от 13 юни 2002 за борба срещу тероризма

като „планирано, политически мотивирано насилие, извършено срещу небоеви цели от не национални групи или тайни агенти.“³⁶ Доста по-разгърната е дефиницията, зададена от Министерство на отбраната на САЩ: „незаконна употреба или заплаха за употреба на сила за насаждане на страх. Целта е да се принудят или заплашат правителства или общества. Терористите обикновено преследват политически, религиозни или идеологически цели.“³⁷ ФБР пък дефинира тероризма като „незаконна употреба на сила или насилие срещу хора или собственост, с цел заплашване или принуждаване на правителство, цивилно население или всеки друг сегмент в подкрепа на политически или социални цели.“³⁸

През 2000 г. Великобритания приема своя Закон за тероризма, където за тероризъм се приема „действие, което се отнася до употреба или заплаха от действие, замислени с цел оказване на влияние на правителството (или на международна правителствена организация)³⁹ или за заплашване на обществото или част от него и употребата или заплахата е направена за целите на политическа, религиозна, (расова)⁴⁰ или идеологическа кауза.“⁴¹ В испанското законодателство дефиницията е изключително подробна, с ясно обозначени параметри. Тя е следната: „...извършването на всяко престъпление срещу живота или физическата неприкосновеност, свобода, нравствени качества, сексуална свобода и отговорност, собственост, природни ресурси или околната среда, общественото здраве, риск от катастрофа, пожар, престъпление срещу Короната, атентат и притежание, трафик на наркотици или складиране на оръжия, амуниции или взривни вещества, включени в настоящия закон, както и задържане на въздухоплавателни средства, кораби или други превозни средства на обществения или стоков транспорт, когато се извършват с една от следните цели: 1. Да наруши конституционно установения ред, дестабилизиране на функционирането на политическите, икономическите или социални институции на държавата, или да принуди властите да извършат определено действие или да ги възпре от извършването на такова; 2. Сериозно да наруши обществения ред; 3. Да дестабилизира сериозно функционирането на дадена международна организация; 4. Да провокира състояние на страх сред населението или на една част от него“⁴²

Във френския Наказателен кодекс – „Преднамерено индивидуално или групово действие имащо за цел да наруши сериозно обществения ред чрез заплаха или терор.“⁴³ Тази дефиниция е доста кратка и не посочва възможността за конкретна политическа цел

³⁶ U.S. Code, Title 22, Chapter 38, § 2656f

³⁷ U.S. Army Field Manual No. FM 3-0, Chapter 9, 37 (14 June 2001)

³⁸ Code of Federal Regulations: 28 C.F.R.A7 085

³⁹ Понятието е въведено с Терористичен акт 2006

⁴⁰ Понятието е въведено с Терористичен акт 2008

⁴¹ UK Terrorism Act 2000, Part I, Section 1;

⁴² Código Penal y Legislación complementaria, Capítulo VII, Sección 2ª, Artículo 573

⁴³ Code pénal, Partie législative, Livre IV, Titre II, Article 421-1

и не присъства думата насилие или заплаха от насилие. Тероризмът във Федералния закон на Русия е дефиниран като „насилие или заплаха от насилие срещу отделни лица или организации, както и унищожаване или заплаха от унищожение на собственост и други материални обекти, които заплашват живота на хората, което води до значително увреждане на имущество или до други обществено опасни последици, извършени с цел да нарушат обществената сигурност, тероризират населението или да повлияят върху органите на властта във вземане на решения, благоприятни за терористи или за задоволяването на незаконно имущество или други интереси; посегателство върху държавник или публична фигура, решена да сложи край на своята държавна или друга политическа дейност или от отмъщение за такава дейност; нападение срещу представителите на други държави или служители от международни организации, ползващи се с международна закрила, както и в помещенията или превозните средства на лица, ползващи се с международна закрила, когато престъплението е извършено с цел провокиране на война или влошаване на международни отношения.“⁴⁴

Както споменах по-горе, съществуват над сто дефиниции за тероризъм. Редица учени и експерти също дават своя поглед при определянето му. Марта Креншоу, един от световно признатите експерти по тероризъм, пише, че „тероризъм е конспиративен вид насилие, планиран да промени отношението и поведението на голяма група от хора. Той цели нещо малко, което да привлече вниманието на голям кръг. Тероризмът не е масово или колективно насилие, а по-скоро пряко действие на малки групи.“⁴⁵ В тази дефиниция липсва конкретността при целта на тероризма. Креншоу пише, че целта е да се привлече вниманието на широката маса, но защо точно, не е определено. Тя не уточнява, дали целта е политическа промяна, дали е промяна в обществото, налагане на някакъв норматив или нещо друго. Уолтър Лакьор, чиято книга „Ерата на тероризма“ се счита за класика сред литературата, свързана с тероризма го определя като „употребата или заплахата от употреба на насилие, начин на борба или стратегия за постигане на определени цели...той цели да причини състояние на страх у жертвата...Публичността е основен фактор при стратегията на терористите.“⁴⁶ При тази дефиниция не се посочва целта на всяване на страх у жертвата. Насилието е упоменато както в повечето

⁴⁴ Федеральный закон №130-ФЗ, 25.07.1998; Глава I, Статя 3

⁴⁵ Crenshaw, M. *Terrorism in Context*. Penn State University Press, 1995 - https://us.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/30773_1.pdf

⁴⁶ Laqueur, W. *The Age of Terrorism*, 2nd ed. (Boston: Little, Brown, 1987), p.143

дефиниции, но не са дефинирани целите и обекта. Освен това целта би трябвало е да се причини страх у оцелелите след терористичния акт, защото именно така се постига силния психологически ефект, именно емоциите, предизвикани у хората, които не са загинали и семействата на загиналите са основна цел на терористите. Защото чрез този страх те могат да постигнат своята основна цел – политическата.

Голяма част от изследователите на тероризма се опират на една от най-ранните дефиниции, дадена от Торнтън. Той казва, че „при състояние на вътрешна война, тероризмът е символичен акт, който има за цел да повлияе на политическото поведение чрез външни фактори, налагащи употребата или заплахата от употреба на насилие.“⁴⁷ Авторът разграничава насилието на тероризма от другите видове политическо насилие чрез неговата „сврѣхнормалност“ (extranormality). Според него тероризмът надвишава границите на социално приемливото насилие и има символична природа – целите му са символи на държавата или на социалните норми и структура.⁴⁸

Според Хътчисън тероризмът се основава на системно и целенасочено насилие, имащо за цел да повлияе на политическия избор на други актьори, повече отколкото да причини произшествие или материално разрушение. Той пише, че за да постигне политическо влияние, тероризмът зависи от силата си да предизвика емоции сред цялото общество – включително неутрални, подкрепящи и антагонистични групи. Емоционалната реакция към тероризма може да варира от страх, ужас или силно безпокойство до ентузиазъм.⁴⁹ В посочената дефиниция целта е ясно определена – влияние върху политическия избор, средствата също – чувство на страх, ужас сред цялото общество.

Във своя труд „Вътре в тероризма“/„Тероризма отвътре“, Брус Хофман, който изследва тероризма повече от 40 години, също проследява трудността при дефинирането му. Той казва, че може да се определи като преднамерено създаване на страх чрез насилие в преследването на политическа промяна. Дефинира тероризма като специфично замислен, за да има психологически ефект над непосредствените жертви или обекта на терористичната атака. Целта е да се насади чувство на страх в по-широка целева група, която може да включва и етническа или религиозна група, цяла страна, правителство или политическа партия или общественото мнение по принцип. Според Хофман чрез публичността, генерирана от насилието, терористите търсят да упражнят влияние и сила, които да окажат ефект до промяна или в локален, или в международен мащаб.⁵⁰ Тази дефиниция е изключително подробна и съдържа всички елементи, необходими за

⁴⁷ Thornton, T. P. Terror as a Weapon of Political Agitation. In: Eckstein, H. (ed.), Internal War: Problems and Approaches. N.Y., 1964, p.73

⁴⁸ Ibid, p. 73-78

⁴⁹ Hutchinson, M. C. The Concept of Revolutionary Terrorism. Journal of Conflict Resolution, 1972, 16, 383-396.

⁵⁰ Hoffman, B. Inside Terrorism; Chapter One; Columbia University Press, 1998

правилното разбиране на това какво е тероризъм. Авторът посочва средствата, обекта и целта.

Боаз Ганор, създател и изпълнителен директор на Международния институт за контратероризъм (ICT), дефинира тероризма като „умишлена употреба или заплаха за употреба на насилие срещу цивилни или цивилни цели, с цел постигане на политически цели.“ В определението си той включва три основни елемента – същността на действието; целта на действието, която винаги е политическа – промяна на режим, сваляне на човек от власт, промяна на социална и икономическа политика и т.н.; целите на тероризма са цивилни – именно по това тероризмът се различава от други видове политическо насилие като партизанска война, граждански бунт и т.н.⁵¹ Изключително кратка дефиниция дава Ганор, но аз мисля, че при тероризма не можем да конкретизираме акта на насилие само срещу цивилни граждани и цели, защото то може да бъде насочено и срещу обществени фигури или правителствени сгради. Освен това изключително важен елемент на тероризма днес е психологическото въздействие и включването му в дефиницията е необходимост.

Ахмед Рашид, бивш пакистански борец и журналист, в свое интервю пред Пол Кинг⁵² казва, че според него тероризмът е насочен предимно към гражданското общество, към цивилното население. Той определя като тероризъм „всеки акт, който отнема живота на цивилни и разтърсва гражданското общество.“ Не пропуска да отбележи, че границата между терориста и бореца за свобода е тънка. Много интересно той определя, че терористи са всички, които убиват цивилни граждани.⁵³ В своята дефиниция обаче не посочва наличието на политическа цел.

Според Славчо Велков тероризмът в наши дни е „добре организирана престъпна дейност с комплексен характер и висока степен на обществена опасност, която използва терора като основно средство за постигане на целите си – най-често политически.“⁵⁴ И в тази дефиниция обществото е изложено на риск, а поставените цели са (най-често) политически. Славчо Велков не използва думата насилие както при повечето споменати дефиниции, а терор, който предизвиква ужас, страх.

„Тероризмът е политическо явление, т.е основният въпрос е въпросът за властта: стремеж към власт, овладяване на властови позиции, постигане на политически промени. Тероризмът е противодържавно политическо насилие, пряко или чрез заплаха, осъществявано от отделни лица, но преимуществено от малки (в сравнение с цялото общество) групи от хора. Насилието се упражнява по такъв начин, че оказва физическо и в много по-голяма степен психологическо въздействие върху големи групи от обществото, ако не и върху цялото общество. Тероризмът е предумишлено и

⁵¹ Ganor, B. Defining Terrorism - Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?, 1 January 2010

⁵² Главен редактор на списание НАТО

⁵³ http://www.nato.int/docu/review/2008/04/AP_VIDR/bg/index.htm

⁵⁴ Велков, С. Тероризмът – минало и настояще, Обзорна лекция, 2005г.

организирано деяние. По принцип следва да се изключи спонтанността на насилствените действия. Организираността на политическото насилие предполага, че като цяло се извършват действия, надхвърлящи възможностите на отделния индивид⁵⁵ – така го определя Юрий Търкаланов. Той разграничава четири елемента на тероризма - стремеж към власт, пряко насилие или заплаха от такова, физическо и психологическо въздействие, предумишлено и организирано деяние.

Милко Василев пък пише, че под тероризъм се разбира „действия, включващи повече или по-малко систематична употреба или заплаха за употреба на сила спрямо отделни лица, неопределен брой лица, държавни институции или повреждане или унищожаване на имущество, целящи да наложат промени в установен или признат ред в отделна страна, група страни или в международните отношения. Той е специфично екстремално средство на действие на група лица срещу йерархизирания обществен ред, в който ресурсните потенциали на ангажираните страни са явно несъпоставими.“⁵⁶ Спрямо дефиницията, която дава за тероризма, авторът с право го определя като средство за постигане на политически цели, а не като „социален феномен“.

Независимо, че някои от горепосочените дефиниции съдържат достатъчно изчерпателно определение на понятието тероризъм, за целта на настоящата разработка под тероризъм ще се разбира използването на насилие или заплаха от насилие срещу конкретно лице или неопределен брой анонимни лица, държавни институции или имущество, с цел оказване на психологическо въздействие над широк кръг от обществото за постигането на определена политическа цел.

Въпросът за „Свещената война“ и за отношенията между мюсюлмани и друговеци (християни и юдеи)

В наши дни често тероризмът се свързва с исляма. Често обект на анализ е връзката между религията и дейността на терористичните организации. Както по-горе посочихме, тероризмът съществува още от 60- 70-те години, докато ислямът възниква около 610 г. По тази причина е немислимо да се твърди, че ислямът е иницирал тероризма и терористите. Основен въпрос при анализа на този аспект е дефинирането на понятието фундаментализъм и особено популярното фундаментален ислям.

Фундаментализмът е религиозно движение, което се заражда сред протестантите в САЩ средата на 30-те години на XIX в. Основава се на стриктното придържане към определени принципи, считани за основа на християнската вяра.⁵⁷ Той е вид войнствено, консервативно, религиозно движение, което силно се застъпва за строгото придържане към свещените текстове.

Веднъж използван за американските протестанти, които държат на безпогрешността на Библията, този термин започва да се употребява все повече от края

⁵⁵ Търкаланов, Ю. Стратегически разузнавателен анализ на тероризма. Албатрос. С., 2013, с. 11-12

⁵⁶ Василев, М. За исляма, тероризма и самоубийствените атентати, БДД 2004

⁵⁷ Oxford dictionary

на ХХ в. за различни религиозни движения. За много от световните религии може да се каже, че имат фундаменталистки движения.⁵⁸ Милко Василев определя ислямския фундаментализъм като „повик за завръщане към истинския ислям чрез абсолютизиране на мединската умма като идеал-образец за обществен живот по предписанията на Корана и сунната.“⁵⁹

Аллах спуска на хората четири книги - Тората (законът на Моисей), Псалмите на Давид (Цабин), Евангелието на Иисус Христос (Инджил) и Корана. Мюсюлманите считат, че първите три са подправени, „извратени“ от юдеи и християни, а Коранът е единствената „неизвратена“ и за това почитаната от тях книга. Той се състои от две части. Първата – когато Пророка е проповедник в Мека и се опитва да намери последователи, които да го подкрепят, а втората – когато е в Медина (от 622 г.) и реално е държавен глава.

Мединските сури са съдържателно противоречиви, някои са по-умерени, толерантни - говори се против насилието в религията, докато при други насилието присъства - има нетолерантност към християни и юдеи. Причината – в Медина като държавник и военачалник, Мохамед трябва да води война срещу Мекка, да се справя с проблемните отношения с юдеи и да разрешава различни правни казуси. Това предполага различното отношение към едни и същи субекти и предопределя различието в божии послания оттогава. Мекканските части от Корана са по-кратки и поетични, а мединските – по-юридическо-държавни. След смъртта на Пророка „кораническата обосновка на политическото поведение“ става чрез сравнения и тълкуване.⁶⁰

При разглеждането на исляма като религия и като подбуда към тероризъм днес интерес предизвикват основно два въпроса – въпросът за отношението на исляма към християни и юдеи, както и въпросът за свещената война. Коранът не дава категоричен отговор на тези теми, тъй като неговото съдържание е доста противоречиво. Той съдържа както части, които доказват, че ислямът не е срещу другите световни религии, а също така и части, които могат да се тълкуват като явно отричане на друговерците. Д-р Абдул Маджид Наджар казва „Религиите никога не са съдържали виждания, призоваващи към сблъсък между обществата и цивилизациите. Към това са водили проповедите, които са произнасяни пред последователите на тези религии. Може би тези проповеди са израз на нещо, което не се съдържа непременно в тези религиозни вярвания. Проповедта може да бъде фанатично, подстрекателско, спекулиращо с религията слово, погрешно в очите на другите, презиращо религиите им, фалшифициращо ги, отричащо правото им на съществуване.“⁶¹

⁵⁸ <http://www.britannica.com/topic/fundamentalism>

⁵⁹ Василев, М. Цит. съч.

⁶⁰ Пак там

⁶¹ Наджар, Абдул Маджид, Проповедта и сътрудничеството между исляма и християнството, сп. Изток – Запад, април 2008г., брой.3, стр.6

Несъмнено е, че мюсюлманите трябва да живеят според Корана без да го нарушават. Въпросът обаче е, дали той подтиква вярващите към насилие спрямо изповядващите други религии и към каква борба ги насочва – в името на какво и с какви средства. Съдържанието му само доказва противоречивото отношение към друговерците. В някои сури ислям и Аллах са добре предразположени към християни и юдеи. В корана пише: „Онези, които вярват, и юдеите, и християните, и сабеите, онези [от тях] които вярват в Аллах и в Сетния ден, и вършат праведни дела, имат отплатата си при своя Господ и не ще има страх за тях, и не ще скърбят.“ (2:62)⁶². В корана те са упоменати като „хора на Писанието“ (5:15). Дори се говори и за свещените за тях институции - църкви и синагоги – „И ако Аллах не отблъскваше едни хора с други, щяха да бъдат разрушени и манастирите, и църквите, и синагогите, и джамиите, където името на Аллах се споменава много.“ (22:40).

При мюсюлманите не съществува такава институция, която да урежда догматичната страна и приложението на религията, аналог на църквата при християните. По тази причина създадените правни школи, секти, философски течения и др. имат изключително значение за правилното разбиране на отношението и реакциите на вярващите към света.⁶³ Има редица препратки и към свещените книги за християни и юдеи. Коранът не отрича тяхното съществуване, но твърди, че съдържанието им е изопачено и за това Аллах е трябвало да спусне Корана (5:44, 5:46). Коранът дори посочва как да се общува с християни и юдеи: „И спорете с хората на Писанието само по най-хубавия начин, но не и с онези от тях, които угнетяват, и кажете: “Вярваме в низпосланото на нас и в низпосланото на вас. Нашият Бог и вашият Бог е един и същ. Ние сме Нему отдадени.” (29:46). Дори е споменато, че по принцип християни и юдеи са близки помежду си, но не и с мюсюлманите. Въпреки това християните са по-близки до мюсюлманите, а юдеите са им най-чужди: „Ще откриеш, че сред хората, най-силни по вражда към вярващите, са юдеите и онези, които съдружават, и ще откриеш, че сред тях най-близки по любов към вярващите са онези, които казват: “Ние сме християни.” Така е, защото сред тях има свещеници и монаси, и защото не се възгордяват.“(5:82)

Макар християни и юдеи да са „хора на писанието“, Коранът забранява близки отношения с тях. Едно от противопоставянията в текста на Корана можем да открием именно в това отношение. „О, вярващи, не взимайте юдеите и християните за ближни! Един на друг са ближни те.“ Това че християни, юдеи и мюсюлмани са „хора на писанието“ ги приравнява до някаква степен. Въпреки това Коранът изрично забранява „ближни“ отношения с тях, защото който се сближи с тях, вече няма да бъде напътстван от Аллах (5:51, 3:28, 3:118). От друга страна обаче в Корана пише, че Аллах не забранява доброто отношение към „...онези, които не воюват с вас в религията и не ви прогонват от

⁶² Първото число отбелязва номера на сурата (главата), а второто – на аята (стиха) в нея.

⁶³ Василев, М. За исляма, тероризма и самоубийствените атентати, БДД 2004

домовете ви.“(60:8, 60:9). Тук ясно се вижда противоречивият текст на Корана. От една страна да не се сближават с християни и юдеи, а от друга, че Аллах не забранява да са в добри отношения с онези, които не воюват с тях. Особена крайност се открива в сура 29: „А които не вярват в знаменията на Аллах и в срещата с Него, тези ще изгубят надежда за Моето милосърдие и за тях ще има болезнено мъчение.“ (29:23).

Отношенията между християни и мюсюлмани повдигат и още един важен въпрос – за свещената война, която мюсюлманите са предприели срещу християните. Събитията на 11 септември 2001 г. променят до голяма степен не само възприятието за ислям, за джихад, но и за тероризма като цяло. Един от най-обсъжданите термини в исляма, това е джихадът. Безспорно въпросът за отношенията между религиите е особено важен и за разбирането именно на свещената война. Както посочих по-горе той се счита за шестия стълб на религията и се приравнява на останалите пет.⁶⁴ Мухаммад Абду⁶⁵ отчита като трагедия факта, че мюсюлманите всъщност са забравили вярата и са се подали на изкривените ѝ тълкувания. Той също тълкува значението на джихад, но не толкова във военния смисъл на борбата, а предимно в религиозния – като борба за усъвършенстване на личността. В Корана пише „И се сражавайте по пътя на Аллах, и знайте, че Аллах е всечуваш, всезнаещ!“ (2:244) и тази борба трябва да бъде водена до победа за исляма.

Целта на този преглед на Корана е да се докаже, че дори самото му съдържание е противоречиво що се отнася до отношението на мюсюлмани към християни и юдеи, а също така и за значението на джихад. В наши дни джихадът се свързва с тероризма, а от там и заклеймяването, че ислямът е подбудител на тероризма.

Владимир Чуков привежда определението на саудитските учени-богослови, които дефинират джихад по следния начин:

„Джихадът не може да се отъждестви с тероризъм. Той представлява защита на родината срещу чуждата окупация, разграбването на националните богатства, борба срещу заселническия колониализъм, каквато е практиката на Израел в Палестина, които са причина за прогонването на хората от родните им домове и е насочен срещу тези, които им помагат за тези действия;

- Джихадът е дейност за защита на ислямското вероизповедание и гарантиране на свободата на мирното разпространение на исляма;

- Джихадът забранява физическото ликвидиране на мирни и невинни хора като възрастните хора, жените и децата.

⁶⁴ Свидетелство за единобожието (шахада), молитва (салат), пост (саум), милостиня (закят) и поклоничество (хадж)

⁶⁵ Египетски религиозен учен, юрист и либерален реформатор, който в края на XIX в. повежда движение в Египет и повечето ислямски държави, за да възвърне ислямското учение и институции в модерния свят. – <http://www.britannica.com/biography/Muhammad-Abduh> Двигател на реформацията в исляма като главен мюфтия на Египет и Ректор на университета „Ал-Азхар“ в Кайро (1895 – 1905) – цели претълкуване на догмата, за да не влиза в противоречия с капиталистическото развитие, да не бъде използвана за препятствието му, един от дейците на антибританската съпротива (1880-1882) – участник във въстанието на М. Ораби-Паша.

- Той забранява преследването на бягащите, физическото ликвидиране на предалите се без бой, унижаването на пленниците, разрушаването на материална собственост, която няма връзка с бойните действия. “⁶⁶

Те заявяват, че „Ислямът отхвърля тероризма като явление“.⁶⁷ Джихад не е идея за вражда; това не е обявяване на война срещу други религии. В историята на исляма военните действия в името на религията не са нещо обичайно. – казва Шейх Мухаммад Хишам Каббани, ръководител на Ислямски върховен съвет на Америка.⁶⁸

Често джихад се превежда като свещена война. Думата идва от „джахада“, което всъщност означава „боря се“. Арабската дума за война е „ал-харб“. Светът според исляма се дели на „дар ал-ислям“ – „дом на мира“ и „дар ал-харб“ – „дом на войната“ (териториите, владени от немюсюлмани). Значението на джихад може да се разглежда в две насоки. Едната - в религиозен смисъл, която е описана и в Корана, и която Мохамед проповядва. Тя може да се отнесе към усилията да бъдеш добър мюсюлманин или вярващ, а също така и да информираш хората за вярата на ислям. Другият, военният джихад изисква да защитаваш вярата срещу другите, което според Пророка е задължение на мюсюлманина. Всички средства за постигане на този дълг са позволени – дипломатически, икономически или политически, но ислямът позволява и използването на сила. Има обаче строги мерки относно невинните – жени, деца – те не трябва да бъдат наранявани. Има два джихада – малък и голям. Всъщност големият джихад е именно този в религиозния смисъл – усъвършенстването на личността. Когато последователи на пророка се завръщат от военна операция, той им казва „ На този ден се върнахме от малкия джихад към големия джихад.“, имайки предвид завръщането от военна битка към духовна такава.⁶⁹

Противоречията в текста на Корана се откриват и при въпроса за насилието. Както Милко Василев пише в „Проблеми, принципи и процедури при анализа на конфликти и кризи“ по стара арабска традиция членовете на даден род трябва да отмъстят за убийството на член от общността с кръвна мъст. Това довежда до продължителни родови сблъсъци и дори до изчезването на даден род. Може би това е причината Коранът да се обяви против кръвното отмъщение. „И не трябва вярващ да убива вярващ, освен по погрешка. А онзи, който убие вярващ по погрешка – да освободи вярващ роб и да върчи откуп на семейството му, освен ако простят.“ (4:92) В сура 8:61 се проповядва, че ако врагът се предаде, мирът не трябва да се избягва. Дори в случай на война, ако противникът предложи мир, те трябва да приемат, а не да продължат битката: „И ако склонят за мир, склони и ти, и се уповавай на Аллах!“ Разглеждайки тези примери е

⁶⁶ Чуков, В. Ислямският свят и глобализацията http://crcs0.tripod.com/globaliz_islw.html

⁶⁷ Пак там

⁶⁸ Shaykh Muhammad Hisham Kabbani (Chairman, Islamic Supreme Council of America), Shaykh Seraj Hendricks (Head Mufti, Cape Town, South Africa) Jihad: A Misunderstood Concept from Islam - What Jihad is, and is not - <http://islamicsupremecouncil.org/understanding-islam/legal-rulings/5-jihad-a-misunderstood-concept-from-islam.html?showall=1>

⁶⁹ Ibid.

немислимо да се говори, че Коранът позволява воденето на войни и убийството. Всъщност религията насърчава „разбирателството и сдобряването, не само в мирно, а и във военно време, напълно противоречи на духа ѝ.“⁷⁰

Коранът „забранява, но не инкриминира безусловно убийството“.⁷¹ „И не убивайте човек – това Аллах е възбранил, освен по право! (6:151) (18:74, 16:106). Според своята свещена книга мюсюлманите могат да убиват в защита на религията. Както континенталната и англосаксонската правни системи, така и ислямската има „институт за неизбежна отбрана“. Той определя кое деяние (дори убийството) да бъде оправдано.⁷² Това противоречи на гореспоменатото, че не се проповядва насилие. Както Коранът казва праведния мюсюлманин трябва да следва писанията в Корана, а опазването на религията дори с насилие също е предписание: „Сражавайте се с онези от дарените с Писанието, които не вярват в Аллах и в Сетния ден, и не възбраняват онова, което Аллах и Неговият Пратеник са възбранили, и не изповядват правата вяра – докато не дадат налога (джизия) безусловно и с покорство.“ (9:29). „Онези от дарените с Писанието“ са именно християните и юдеите. От една страна убийството се забранява, но от друга то е позволено, ако е в името на религията и на Аллах. Аллах дори е по-благосклонен към онези, които се борят, а не си седят вкъщи : “Не са равностойни онези от вярващите, които си седят вкъщи, освен обезсилените, и онези, които се борят по пътя на Аллах чрез своите имоти и души. Аллах отреди на борещите се чрез своите имоти и души да са с едно стъпало над седящите. На всеки Аллах обеща Най-прекрасното, но Аллах отличи борещите се пред седящите – с огромна отплата“ (4:95) Дори се намесва борбата с материални средства – имоти. Тълкуването на някои от сурите превръща джихад – във военния смисъл – в императив за мюсюлманите. Защото, ако те защитават религията със всички средства – „имоти и души“ – ще получат най-доброто и Аллах ще ги „отличи“.

Друг въпрос, на който трябва да се отдели внимание е: срещу кого може да се води джихад и дали той може да се води срещу юдеи и християни. Коранът заклеява убийството на правоверни – „А за онзи, който умишлено убие вярващ, възмездие му е Адът, там ще пребивава вечно. Аллах му се гневи и го проклена, и за него е приготвил огромно мъчение.“ (4:93). Това означава, че джихад не може да се води от мюсюлмани срещу други мюсюлмани. От друга страна казва – „О, вярващи, сражавайте се с неверниците, които са ви наблизо, и нека намерят твърдост у вас! И знайте, че Аллах е с богобоязливите!“ (9:123), т.е. въпреки че християни и юдеи са „хора на откровението“ джихад се води срещу тях (9:29).⁷³

⁷⁰ Гюлен, Ф. Балансът между толерантността и джихада в живота на Пророка Мухаммед

⁷¹ Василев, М. За исляма, тероризма и самоубийствените атентати, БДД 2004

⁷² Пак там

⁷³ Пак там

Има тенденция да се преувеличава при прегледа на отношенията между Западния свят в ислямската история и да се поставя фокус на конфликта при тези отношения. Това включва три основни теми: първата е нуждата на исляма да се конфронтира с други общества; втората – важността на разделение вътре в самия ислямски свят и трето – разнообразието от връзки между Исляма и Запада⁷⁴.

Преселвайки се в Европа, мюсюлманите се сблъскват с един нов свят, стават свидетели на нови традиции и обичаи, имат досег до хора от други религии и до един различен свят. Въпросът обаче е дали могат да се справят с живота в Западния свят.

Джейми Глазов твърди, че „ислямисти, които са вкусили изкушенията на западната свобода, се терзаят от особен проблем. Те обвиняват Америка и Запада, за мъчителната им вина, че са се изкушили от радостите на свободата; затова яростно нападат изкушителя.“⁷⁵ Те обвиняват Западния свят, че живее в противовес с това, което ислямът проповядва за правилно и че налагат и на мюсюлманите, живеещи тук да “съгрешават”. Това изостря тяхната агресивност и увеличава вероятността от акт на насилие. Поради простия факт, че е възприемана за абсолютна истина, вярата задължително става нетолерантна. Това обяснява насилието, омразата, преследванията, обичайно придружаващи големите политически и религиозни революции, по-специално – Реформацията и Великата френска революция⁷⁶. В случаят с френският сатиричен вестник, той застава срещу исляма и неговите последователи. Тъй като за мюсюлманите защитата на религията е върховна цел, те стават агресивни, ако някой я поругае. Фридман посочва, че Европа се превръща все повече в светски континент и хората по-рядко посещават църквата. Позовава се на социологически проучвания, които доказват безразличието на европейците към религията⁷⁷. Именно от тук идва голяма разлика между християни и мюсюлмани. Религиозността на мюсюлманите е силна дотолкова, че да ги „противопостави ярко на светския характер на Европа.“⁷⁸

Поради ниското ниво на образование това противопоставяне понякога се изразява в насилие. Има достатъчно мюсюлмани, които споделят този плам да се застрашават животите на тези, които презират или на мюсюлмани, които отказват да се придържат към джихадистката идеология⁷⁹. Както при Шарли ебдо, и редица други случаи не могат да се определят като сблъсък на цивилизации, защото мюсюлмани не убиват само християни, а убиват и други мюсюлмани. Дори един от полицаите, убити по време на преследването на нападателите на редакцията е от мюсюлмански произход. Няма как да отличим тези, които ще убият от тези, които няма да го направят. Мюсюлманската общност може да е способна да направи тази разлика, но един 25-годишен европейски

⁷⁴ Black, J. The Western Encounter with Islam 60

⁷⁵ Глазов, Дж., „Обединени в омразата, Флиртът на левицата с тиранията и терора“, С., Издателска къща МАК, 2011г., с.187

⁷⁶ Le Bon, G. La Révolution française et la Psychologie des Révolution., Op. cit., p.25

⁷⁷ Фридман, Дж.Цит. Съч, с.259

⁷⁸ Пак там

⁷⁹ Friedman, G., Op. Cit. 61

или американски полицаи не може. Тъй като мюсюлманите не искат или не могат да се правят на полицаи, се намираме в състояние на война. Френският министър-председател Мануел Валс нарича това състояние „война на радикалния ислям“. Ако носеха униформи или някакви отличителни белези, радикалните ислямисти нямаше да са проблем. Според тази теория светът може или да приеме периодични атаки, или да гледа на цялата мюсюлманска общност като на потенциална заплаха до доказване на противното⁸⁰.

Определено ще се съглася с Е. Фром, който пише, че „Агресията не е единствената форма на реакция срещу заплаха. Животните реагират при заплаха за тяхното съществуване или чрез гняв и атака, или чрез страх и бягство.“⁸¹ Но в случая решението за ответна реакция на провокацията е насилие в изблик на гняв, заради нанесена обида към религията и Мохамед.

Решението на „Шарли“ е да отреагира на отдавна съществуваща провокация (за свободата на словото) чрез друга провокация, но по един примитивен начин. За тях не съществуването е било застрашено, а това да могат свободно да изразяват позициите си и да си вършат работата. Макар във Франция да няма конкретни законови ограничения относно публикациите в пресата, служителите на вестника са почувствали известно застрашаване на това тяхно изконно право като човешки същества и като журналисти.

Действията на редакцията на „Шарли ебдо“ обаче предизвиква сблъсък. Мюсюлманите възроптават. Техния живот не е застрашен, но е осквернена тяхната религия, техния пророк. Така както Ерих Фром пише, че реакцията на животните може да е чрез гняв и атака, така именно отреагират нападателите. Разгневени от рисунките, те атакуват и убиват.

Хънтингтън пише, че „Степента на насилственост на конфликтите в историята се влияе от демографския растеж и спад, от икономическото развитие, от техническия прогрес и от степента на религиозна ангажираност.“⁸² Именно религиозната ангажираност е главен мотив за „степената на насилственост“ в случая „Шарли ебдо“. Тъй като за мюсюлманите защитата на религията е императив, нападателите решават да извършат най-тежкия акт на насилие – убийство. Можем да кажем, че не само нецивилизоваността води до сблъсък, но и сблъсъкът води до нецивилизованост.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Fromm, E. *The Anatomy of Human Destructiveness*. N.Y., Chicago, San Francisco: Holt, Rinehart and Winston, 1973

⁸² Хънтингтън, С., Цит. съч.

IN MEMORIAM

**Има хора, които винаги ще помним!
Такива, които оставят следа за цял живот!**

*в знак на дълбока почит към паметта на
полковник Кирил Йорданов ДАСКАЛОВ*

С дълбока тъга и преклонение изпратихме в неговия вечен път нашия колега, приятел и доайен на българските танкисти - **полковник Кирил ДАСКАЛОВ**.

На 02 март 2016 г. Българската армия и нашата George S. Marshall Alumny общност осиротя с един достоен Човек и Войн. Отиде си неочаквано и скромно – така, както и живя.

Сухите факти от служебната биография на полковник Кирил Даскалов казват твърде малко за ярката, енергичната, знаещата и вечно търсещата личност. Той е роден на 09.05.1960 г. в с. Блатец, обл. Сливен.

Свързал младостта и зрелостта си с военната професия, преминал през различни командни и щабни длъжности. Военната му кариера започва като командир на танков взвод, като след завършване на военна академия е назначен за командир на танков батальон в 53 мсп - един от елитните полкове на Българската армия по това време. Кариерата му продължава със заемането на щабни длъжности в 3^{-ти} армейски корпус, Генералния щаб на Българската армия и завършва като началник на отдел в Съвместното командване на силите. През годините на военна служба постоянно повишава своята квалификация, като завършва различни курсове в България и чужбина. Голям е приносът му за представянето на българската армия в мисии зад граница. Като национален командир на българския контингент в Афганистан даде всичко от себе си за издигане авторитета на страната.

Благодарение на високата му ерудиция и военна култура израснаха и се калиха способни и волеви офицери и войници. Като началник винаги се държеше с уважение към подчинените и намираше точните методи и подходи за разрешаване на възникналите задачи и проблемни ситуации.

Честен и непримирим към пошлостта и сивата посредственост, полковник Кирил Даскалов остана честен към себе си и към близките, говореше онова, което мисли и чувства.

Отиде си един силен и борбен човек, един прекрасен ръководител, дал своя принос за издигане авторитета на Българската армия, за развитието и организационното изграждане на Съвместното командване на силите, където служеше до последния си дъх.

Нека в минутите на мълчалива равносметка отдаваме почит на човека и професионалиста. След себе си той остави модел за чест, почтеност и спомен за отворено сърце и подадена ръка за всеки!

ПОКЛОН ПРЕД СВЕТЛАТА МУ ПАМЕТ!

СП. „ПРОБЛЕМИ НА СИГУРНОСТТА И РЕФОРМА В СЕКТОРА ЗА
СИГУРНОСТ“

ISSN 1314-5754

Превод от руски език Илия Налбантов

Редактор: Илия Налбантов

Адрес за кореспонденция:

Ул. „Оборище” № 37; ап. 6

София 1504

Електронен адрес: gcm.bulgaria@gmail.com

Сайт: http://www.gcmarshall.bg/index_bg.html

Блог: <https://gcmbulgaria.wordpress.com/>